

**ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ОРГАНІЗОВАНОЮ ГРУПОЮ:
ОСОБЛИВОСТІ ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЗНАЧЕННЯ****COMMITTING A CRIMINAL OFFENSE BY AN ORGANIZED GROUP OF PERSONS:
FEATURES AND CRIMINAL LAW SIGNIFICANCE**

Ткаченко В.В., к.ю.н.,

доцент кафедри кримінально-правової політики та кримінального права

Навчально-науковий інститут права Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Традиційно вчинення кримінального правопорушення організованою групою розглядається як одна з найбільш небезпечних форм співучасті за попередньою змовою. Перш за все, це проявляється більш високою внутрішньою структурою даного кримінального об'єднання. У працях вчених, які досліджували питання форм співучасті, достатньо приділено уваги аналізу визначення, ознакам, співвідношенню з іншими формами співучасті, зокрема із вчиненням кримінального правопорушення за попередньою змовою групою осіб. Проте не вирішеним залишилось питання про її значення та особливості використання даної форми співучасті як кваліфікуючої чи особливо кваліфікуючої ознаки у статтях Особливої частини КК України, що і зумовило актуальність даного дослідження та і є метою даної статті.

Вказується на особливості та кримінально-правове значення вчинення злочину організованою групою у чинному кримінальному кодексі, яке полягає в тому, що вона може виступати: 1) як конститутивна ознака; 2) як кваліфікуюча ознака відповідних злочинів (наприклад, ч. 2 ст. 147, ч. 2 ст. 302 КК України) або як особливо кваліфікуюча ознака переважної більшості статей Особливої частини (наприклад, ч. 3 ст. 109, ч. 5 ст. 185 КК України); 3) вчинення злочину організованою групою, може бути враховане при призначенні покарання як один із показників ступеня тяжкості вчиненого кримінального правопорушення (п. 3 ч. 1 ст. 65 КК України); 4) обставиною, що обтяжує покарання; 5) може бути орієнтиром для визначення характеру та ступеню участі кожного із співучасників у вчиненні кримінального правопорушення (ч. 4 ст. 68 КК України).

Зазначається, що при встановленні відповідальності за вчинення суспільно небезпечних діянь організованою групою законодавець забезпечив комплексний підхід до реалізації завдань щодо запобігання організованій злочинності у різних сферах прояву як інтересів особи, суспільства, так і держави в цілому. При цьому основний акцент було зроблено на протидію тяжким та особливо тяжким злочинам, які становлять 87% складів кримінальних правопорушень з кваліфікуючою ознакою «вчинення кримінального правопорушення організованою групою».

Звертається увага, що при аналізі Особливої частини КК України було встановлено, що із 20 розділів, вчинення кримінального правопорушення організованою групою передбачено у 15 розділах. Із них найчастіше вживається серед кримінальних правопорушень проти волі, честі та гідності особи (5 статей), проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина (4 статті), проти власності (6 статей), у сфері господарської діяльності (9 статей), проти безпеки руху та експлуатації транспорту (4 статті), у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення (7 статей), проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян та кримінальні правопорушення проти журналістів (4 статті).

Ключові слова: особливості, кримінально-правове значення, вчинення кримінального правопорушення за попередньою змовою групою осіб, форми співучасті, вчинення кримінального правопорушення організованою групою, вчинення кримінального правопорушення групою осіб без попередньої змови.

Traditionally, the commission of a criminal offense by an organized group is considered one of the most dangerous forms of complicity by prior conspiracy. First of all, this is manifested by a higher internal structure of this criminal association. In the works of scientists who researched the issue of forms of complicity, sufficient attention was paid to the analysis of the definition, signs, correlation with other forms of complicity, in particular with the commission of a criminal offense by a prior conspiracy by a group of persons. However, the question of its meaning and peculiarities of using this form of complicity as a qualifying or particularly qualifying feature in the articles of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine remained unresolved, which determined the relevance of this study and is the purpose of this article.

It is pointed out the peculiarities and criminal-legal significance of the commission of a crime by an organized group in the current criminal code, which consists in the fact that it can act: 1) as a constitutive feature; 2) as a qualifying feature of the relevant crimes (for example, Part 2 of Article 147, Part 2 of Article 302 of the Criminal Code of Ukraine) or as a particularly qualifying feature of the vast majority of articles of the Special Part (for example, Part 3 of Article 109, Part 5 of Article 185 of the Criminal Code of Ukraine); 3) the commission of a crime by an organized group may be taken into account when imposing a punishment as one of the indicators of the severity of the committed criminal offense (Clause 3, Part 1, Article 65 of the Criminal Code of Ukraine); 4) is a circumstance aggravating the punishment; 5) can be a reference point for determining the nature and degree of participation of each of the co-conspirators in the commission of a criminal offense (Part 4 of Article 68 of the Criminal Code of Ukraine).

It is noted that when establishing responsibility for the commission of socially dangerous acts by an organized group, the legislator provided a comprehensive approach to the implementation of tasks related to the prevention of organized crime in various spheres of manifestation of the interests of the individual, society, and the state as a whole. At the same time, the main emphasis was placed on combating serious and especially serious crimes, which make up 87% of criminal offenses with the qualifying feature "commitment of a criminal offense by an organized group."

Attention is drawn to the fact that during the analysis of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine, it was established that out of 20 chapters, the commission of a criminal offense by an organized group is provided for in 15 chapters. Among them, it is most often used among criminal offenses against the will, honor and dignity of a person (5 articles), against electoral, labor and other personal rights and freedoms of a person and citizen (4 articles), against property (6 articles), in the field of economic activity (9 articles), against traffic safety and operation of transport (4 articles), in the sphere of circulation of narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues or precursors and other criminal offenses against public health (7 articles), against the authority of state authorities, local self-government bodies and associations of citizens and criminal offenses against journalists (4 articles).

Key words: peculiarities, criminal-legal meaning, commission of a criminal offense by prior conspiracy by a group of persons, forms of complicity, commission of a criminal offense by an organized group, commission of a criminal offense by a group of persons without prior conspiracy.

При характеристиці організованої групи як однієї з форм співучасті необхідно врахувати, що участь та взаємодія у кримінальному правопорушенні декількох осіб (не менше трьох осіб за КК України) не тільки обумовлює створення певного об'єднання зі співучасників, але й значно підвищує суспільну небезпеку кримінального правопорушення та сприяє більш точному та швидкому досягненню її мети, тривалості злочинної діяльності, ретельному приховуванню підготовки та вчиненню кримінальних правопорушень.

Традиційно вчинення кримінального правопорушення організованою групою розглядається як одна з найбільш небезпечних форм співучасті за попередньою змовою. Перш за все, це проявляється більш високою внутрішньою структурою даного кримінального об'єднання. У свій час А.Н. Трайнін писав, що, згряя – це згуртований колектив, певна організаційна єдність зі своїм центром (вожаком), правилами внутрішнього розпорядку, з планомірним розподілом ролей і функцій). Згряя, на його думку, це тривала, згуртована співучасть [1, с. 74]. Вказана форма співучасті передбачається у багатьох складах кримінальних правопорушень як обставина, що посилює відповідальність за вчинення кримінально каранних діянь. Причому спостерігається певна стабільність у кількості складів таких кримінальних правопорушень, на відміну від іншої форми співучасті – вчинення кримінального правопорушення за попередньою змовою групою осіб.

У теорії кримінального права вчиненню кримінального правопорушення організованою групою як однієї з форм співучасті, у різний час присвячували свої праці такі вчені, як П.П. Андрушко, Д.П. Альошин, А.А. Арутюнов, М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, Ф.Г. Бурчак, Р.Р. Галиакбаров, Л.Д. Гаухман, А.А. Герцензон, П.І. Гришаєв, Н.О. Гуторова, С.О. Єфремов, Г.П. Жаровська, А.Ф. Зелінський, О.О. Кваша, М.І. Ковальов, О.Ф. Ковітіді, А.П. Козлов, М.Й. Коржанський, Г.А. Крігер, В.В. Кузнецов, П.С. Магшишевський, В.О. Навроцький, Г.В. Новицький, Р.С. Орловський, А.А. Піонтковський, В.С. Прохоров, П.Ф. Тельнов, А.Н. Трайнін, С.Д. Шапченко, М.А. Шнейдер, Н.М. Ярмиш та багато інших.

У працях цих вчених приділено багато уваги аналізу визначення, ознакам, співвідношенню з іншими формами співучасті, зокрема із вчиненням кримінального правопорушення за попередньою змовою групою осіб, проте не вирішеним залишилось питання про її значення та особливості використання даної форми співучасті як кваліфікуючої чи особливо кваліфікуючої ознаки у статтях Особливої частини КК України, що і зумовило актуальність даного дослідження та і є метою даної статті.

Відповідно до ч. 3 ст. 28 КК України, кримінальне правопорушення визнається вчиненим організованою групою, якщо в його готуванні або вчиненні брали участь декілька осіб (три і більше), які попередньо зорганізувалися у стійке об'єднання для вчинення цього та іншого (інших) кримінальних правопорушень, об'єднаних єдиним планом з розподілом функцій учасників групи, спрямованих на досягнення цього плану, відомого всім учасникам групи.

Необхідно також звернути увагу на те, що у зв'язку з прийняттям ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» відбулася термінологічна заміна слів «злочин» на «кримінальне правопорушення». Відповідно до ст.12 КК України видами кримінального правопорушення є злочин та проступок. Статистичний аналіз статей Особливої частини засвідчив, що із 56 складів кримінальних правопорушень, де організована група передбачена у якості кваліфікуючої чи особливо кваліфікуючої ознаки, у 56 складах залишається незмінно кримінальне правопорушення у виді злочину, з яким пов'язана якраз найбільша небезпека для суспільства і особи, суспільного ладу, власності,

економічних, політичних, культурних і особистих права людини. Тому ми не можемо не оминати дані зміни та не вказати на цю особливість. Оскільки це безпосередньо впливає і на кримінально-правове значення організованої групи. А також свідчить про те, що можна вживати у даній статті поряд із словосполученням «вчинення кримінального правопорушення організованою групою» і словосполучення «вчинення злочину організованою групою осіб».

Необхідно зазначити, що кожна із форм співучасті має свої особливості та кримінально-правове значення (у одній із статей ми вже звертали увагу саме на вчинення кримінального правопорушення за попередньою змовою групою осіб) [2, с. 341], тому, вочевидь, кожній із форм співучасті треба визначити своє кримінально-правове значення. В даному випадку необхідно звернути увагу і на особливості вчинення злочину організованою групою. Дана форма співучасті використовується у чинному кримінальному кодексі у таких значеннях:

- 1) як конститутивна ознака;
- 2) як кваліфікуюча ознака відповідних злочинів та як особливо кваліфікуюча ознака переважної більшості статей Особливої частини (на відміну від вчинення кримінального правопорушення групою осіб за попередньою змовою, яка є у переважній більшості статей кваліфікуючою ознакою);
- 4) вчинення злочину організованою групою, може бути враховане при призначенні покарання як один із показників ступеня тяжкості вчиненого злочину;
- 5) обставина, що обтяжує відповідальність (п. 2 ч. 1 ст. 67 КК України);
- 6) орієнтир для визначення характеру та ступеню участі кожного із співучасників у вчиненні злочину (ч. 4 ст. 68 КК України).

Так, станом на 28 грудня 2022 року, вчинення злочину організованою групою передбачено у 56 складах, тоді як вчинення кримінального правопорушення групою осіб за попередньою змовою групою осіб у 109 складах, групою осіб без попередньої змови - 14 складах, а вчинення кримінального правопорушення злочинною організацією взагалі передбачено лише як самостійний склад [3].

При аналізі Особливої частини КК України було встановлено, що із 20 розділів, вчинення злочину організованою групою передбачено у 15 розділах. Із них найчастіше вживається серед кримінальних правопорушень проти волі, честі та гідності особи (5 статей), проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина (4 статті), проти власності (6 статей), у сфері господарської діяльності (9 статей), проти безпеки руху та експлуатації транспорту (4 статті), у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення (7 статей), проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян та кримінальні правопорушення проти журналістів (4 статті).

До вказаних вище 56 складів кримінальних правопорушень належать такі: злочини проти основ національної безпеки України (ч. 3 ст. 109, ч. 4 ст. 110-2 КК України), проти життя та здоров'я особи (ч. 2 ст. 129 КК України), проти волі, честі та гідності особи (ч. 3 ст. 146, ч. 2 ст. 147, ч. 3 ст. 149, ч. 3 ст. 150, ч. 3 ст. 150-1 КК України), проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина (ч. 4 ст. 159-1, ч. 3 ст. 161, ч. 3 ст. 176, ч. 3 ст. 177 КК України), проти власності (ч. 5 ст. 185, ч. 5 ст. 186, ч. 4 ст. 187, ч. 4 ст. 189, ч. 4 ст. 190, ч. 5 ст. 191, КК України), у сфері господарської діяльності (ч. 3 ст. 199, ч. 3 ст. 201-1, ч. 3 ст. 201-2, ч. 3 ст. 206, ч. 3 ст. 209, ч. 3 ст. 224, ч. 3 ст. 229, ч. 4 ст. 232-1, ч. 4 ст. 232-3 КК України), проти довілля (ч. 4 ст. 240 КК України), проти громадської безпеки (ч. 3 ст. 258-5, ч. 3 ст. 262, ч. 3 ст. 263-1 КК України), проти безпеки руху та експлуатації транспорту

(ч. 3 ст. 278, ч. 3 ст. 280, ч. 3 ст. 289, ч. 3 ст. 292 КК України), проти громадського порядку та моральності (ч. 2 ст. 302, ч. 3 ст. 303 КК України), у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення (ч. 3 ст. 305, ч. 3 ст. 307, ч. 3 ст. 308, ч. 3 ст. 311, ч. 3 ст. 312, ч. 3 ст. 313, ч. 4 ст. 321 КК України), у сфері охорони державної і громадської таємниці, недоторканності державних кордонів забезпечення призову та мобілізації (ч. 3 ст. 332, ч. 3 ст. 332-1, ч. 2 ст. 333 КК України), проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян та кримінальні правопорушення проти журналістів (ч. 4 ст. 345, ч. 4 ст. 345-1, ч. 3 ст. 355, ч. 3 ст. 359, України), у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг (ч. 2 ст. 368-3, ч. 2 ст. 368-4, ч. 4 ст. 369 КК України), проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку (ч. 2 ст. 436-1, ч. 3 ст. 436-2 КК України).

Слід зазначити, що кримінальні правопорушення, юридичні склади яких містять кваліфікуючу (особливо кваліфікуючу) ознаку «вчинення кримінального правопорушення організованою групою», та передбачені в наведених вище 56 складах, за ступенем тяжкості є різними: 7 (12,5%) – нетяжкі, 27 (48, 2%) – тяжкі, 22 (39,2%) – особливо тяжкі. Таким чином, абсолютна більшість вказаних кримінальних правопорушень відносяться до категорії тяжких та особливо тяжких злочинів і тягнуть за собою покарання у виді позбавлення волі на строк більше п'яти років. Тут треба знову ж таки зауважити, що дана форма співучасті як різновид кримінального правопорушення передбачено тільки у формі злочину.

У 7 із перелічених 56 складів «вчинення кримінального правопорушення організованою групою» передбачено як кваліфікуюча ознака: кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи (ч. 2 ст. 129 України), кримінальні правопорушення проти волі, честі та гідності особи (ч. 2 ст. 147 КК України), проти громадського порядку та моральності (ч. 2 ст. 302 КК України); кримінальні правопорушення у сфері охорони державної і громадської таємниці, недоторканності державних кордонів забезпечення призову та мобілізації (ч. 2 ст. 333 КК України), кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг (ч. 2 ст. 368-3, ч. 2 ст. 368-4 КК України), кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення) (ч. 2 ст. 436-1 КК України).

У 49 із названих 56 складів «вчинення кримінального правопорушення організованою групою» передбачено як особливо кваліфікуюча ознака: злочини проти основ національної безпеки України (ч. 3 ст. 109, ч. 4 ст. 110-2 КК України), кримінальні правопорушення проти волі, честі та гідності особи (ч. 3 ст. 146, ч. 3 ст. 149, ч. 3 ст. 150, ч. 3 ст. 150-1, КК України), кримінальні правопорушення проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина (ч. 4 ст. 159-1, ч. 3 ст. 161, ч. 3 ст. 176, ч. 3 ст. 177 КК України), проти власності (ч. 5 ст. 185, ч. 5 ст. 186, ч. 4 ст. 187, ч. 4 ст. 189, ч. 4 ст. 190, ч. 5 ст. 191, КК України), у сфері господарської діяльності (ч. 3 ст. 199, ч. 3 ст. 201-1, ч. 3 ст. 201-2, ч. 3 ст. 206, ч. 3 ст. 209, ч. 3 ст. 224, ч. 3 ст. 229, ч. 4 ст. 232-1, ч. 4 ст. 232-3, КК України), проти довілля (ч. 4 ст. 240 КК України), проти громадської безпеки (ч. 3 ст. 258-5, ч. 3 ст. 262, ч. 3 ст. 263-1 КК України), проти безпеки руху та експлуатації транспорту (ч. 3 ст. 278, ч. 3 ст. 280, ч. 3 ст. 289, ч. 3 ст. 292 КК України), проти громадського порядку та моральності (ч. 3 ст. 303 КК України), у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення (ч. 3 ст. 305, ч. 3 ст. 307, ч. 3 ст. 308,

ч. 3 ст. 311, ч. 3 ст. 312, ч. 3 ст. 313, ч. 4 ст. 321 КК України), у сфері охорони державної і громадської таємниці, недоторканності державних кордонів забезпечення призову та мобілізації (ч. 3 ст. 332, ч. 3 ст. 332-1 КК України), проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян та кримінальні правопорушення проти журналістів (ч. 4 ст. 345, ч. 4 ст. 345-1, ч. 3 ст. 355, ч. 3 ст. 359, України), у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг (ч. 4 ст. 369 КК України), проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку (ч. 3 ст. 436-2 КК України).

У трьох складах вчиненню кримінального правопорушення організованою групою надається такого ж значення як вчиненню кримінального правопорушення за попередньою змовою групою осіб (ч. 4 ст. 159-1, ч. 2 ст. 368-3, ч. 4 ст. 368-4 КК України). Законодавець не передбачив у різних частинах дані форми співучасті, цим самим і не врахував більший ступінь суспільної небезпеки організованої групи.

Так, при конструюванні 41 складу вчинення кримінального правопорушення організованою групою поєднав з такою формою співучасті, як група осіб за попередньою змовою. Це, насамперед, зустрічається у розділах КК України, що передбачають злочини проти основ національної безпеки України (ст. 110-2), кримінальні правопорушення проти волі, честі та гідності особи (ст. 146, ст. 149, ст. 150-1); кримінальні правопорушення проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина (ст. 176, ст. 177); кримінальні правопорушення проти власності (ст. 185-187, 189-191); кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності (ст. 199, ст. 201-1, ст. 201-2, ст. 206, 209, 229, 232-1, 232-3); кримінальні правопорушення проти довілля (ст. 240), кримінальні правопорушення проти громадської безпеки (ст. 258-5, ст. 262, 263-1); кримінальні правопорушення проти безпеки руху та експлуатації транспорту (ст. 278, ст. 280, ст. 289, ст. 292); кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення (ст. 303, ст. 305, ст. 307-308, ст. 311-313, ст. 321); кримінальні правопорушення у сфері охорони державної і громадської таємниці, недоторканності державних кордонів забезпечення призову та мобілізації (ст. 332, ст. 332-1); кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян (ст. 355, ст. 359); кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг (ст. 369).

Встановлюючи відповідальність за вчинення суспільно небезпечних діянь організованою групою, законодавець забезпечує комплексний підхід до реалізації завдань щодо запобігання організованій злочинності у різних сферах прояву як інтересів особи, суспільства, так і держави в цілому. При цьому основний акцент зроблено на протидію тяжким та особливо тяжким злочинам, які становлять 87% складів кримінальних правопорушень з кваліфікуючою ознакою «вчинення злочину організованою групою».

Закріплюючи аналізовану кваліфікуючу чи особливо кваліфікуючу ознаки в тих чи інших видах тяжких злочинів, законодавець захищає найбільш цінні суспільні відносини. Зокрема, це кримінальні правопорушення:

- проти волі, честі та гідності особи;
- проти власності;
- проти громадської безпеки;
- у сфері обігу наркотичних засобів та психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення.

Необхідно звернути увагу, також і на підходи законодавця до визначення міри покарання за вчинення кримінального правопорушення організованою групою, оскільки

проявляється певна послідовність і, відповідно, встановлюється більш суворі відповідальність. За вчинення таких злочинів як захоплення заручників; торгівля людьми; розбій, викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем; угон або захоплення залізничного рухомого складу, повітряного, морського чи річкового судна – до 15 років позбавлення волі.

За вчинення таких злочинів як погроза або насильство щодо працівника правоохоронного органу, погроза або насильство щодо журналіста – до 14 років позбавлення волі.

За вчинення таких злочинів (крадіжка; вимагання; шахрайство; привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем; виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою використання при продажу товарів, збуту або збут підроблених грошей, державних цінних паперів, білетів державної лотереї, марок акцизного податку чи голографічних захисних елементів; переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю лісоматеріалів або пиломатеріалів цінних та рідкісних порід дерев, лісоматеріалів необроблених, а також інших лісоматеріалів, заборонених до вивозу за межі митної території України; легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом; фінансування тероризму; незаконне виготовлення, переробка чи ремонт вогнепальної зброї або фальсифікація, незаконне видалення чи зміна її маркування, або незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв; примушування працівника транспорту до невиконання своїх службових обов'язків; незаконне заволодіння транспортним засобом; пошкодження об'єктів магістральних або промислових нафто-, газо-, конденсатопроводів та нафтопродуктопроводів; контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів; незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів; викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем; викрадення, привласнення, вимагання прекурсорів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем; викрадення, привласнення, вимагання обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, чи заволодіння ним шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем та інші незаконні дії з таким обладнанням – до 12 років позбавлення волі.

За вчинення таких злочинів як фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України; експлуатація дітей; використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом; протидія законній господарській діяльності; сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією; незаконне виробництво, виготовлення, придбання, перевезення, пересилання, зберігання з метою збуту або збут отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів – до 10 років позбавлення волі.

Отже, окрім високого ступеня суспільної небезпеки вчинення кримінального правопорушення організованою групою зі сторони законодавця виявляється і у визначенні доволі суворих заходів покарання винним особам, особливо це стосується, як бачимо, вчинення тяжких

та особливо тяжких злочинів. Такий підхід обумовлений, вочевидь, досягненням мети покарання, але також реалізується принцип превенції, що пронизує весь Кримінальний кодекс України. На це зверталася увага, коли досліджувалося питання щодо особливостей вчинення кримінального правопорушення за попередньою змовою групою осіб [2, с. 344].

Як вказувалось вище, «вчинення кримінального правопорушення організованою групою» має кримінально-правове значення і при призначенні покарання, а саме: а) вчинення кримінального правопорушення організованою групою передбачене як одна з обставин, які обтяжують покарання (п.2 ч.1 ст.67); б) як і кожний прояв співучасті у злочині може бути враховане при призначенні покарання – як один з показників ступеня тяжкості вчиненого злочину (п. 3 ч. 1 ст. 65), а також як орієнтир для визначення характеру та ступеню участі кожного із співучасників у вчиненні злочину (ч. 4 ст. 68) [4, с. 57].

Отже, треба констатувати, що вчинення кримінального правопорушення організованою групою, впливає на покарання, яке буде призначене кожному зі співучасників в межах санкції частини статті, яка передбачає відповідну кваліфікуючу ознаку. Вчинення злочину організованою групою завжди підвищує суспільну небезпечність вчиненого злочину. Можна пояснити це тим, що об'єднання зусиль посилює інтенсивність злочинного посягання на охоронюваний об'єкт, причому така ефективність зростає при наявності таких співучасників, як організатор, підбурювач, пособник. Пленум Верховного Суду України в абз. 2 п. 2 постанови «Про практику призначення судами кримінального покарання від 24 жовтня 2003 р. № 7 цілком правильно наголошує, що судам належить обговорювати питання про призначення передбаченого законом більш суворого покарання особам, які вчинили злочин у складі організованих груп, чи за більш складних форм співучасті (якщо ці обставини не є кваліфікуючими) [5, с. 232].

Високий ступінь суспільної небезпеки даної форми співучасті можна підтвердити, чинними нормами Кримінального кодексу, зокрема, вказавши на санкції статей Особливої частини. Як приклад, можна навести грабж за наявності різних кваліфікуючих обставин: 1) вчинення грабежу за попередньою змовою групою осіб (ч. 2 ст. 185 КК України) – від чотирьох до шести років позбавлення волі, 2) а вже вчинення кримінального правопорушення організованою групою – від восьми до тринадцяти років позбавлення волі. Як бачимо, санкція статті, що передбачає відповідальність за вчинення злочину організованою групою, пов'язана зі збільшенням строку покарання. А якщо порівнювати санкцію, передбачену за основний склад кримінального правопорушення, то ця різниця є суттєвою, оскільки не передбачає покарання у вигляді позбавлення волі.

Таким чином, в КК України має місце досить системний підхід до врахування суспільної небезпечності злочинів, вчинених, як організованою групою так і групою осіб за попередньою змовою, на рівні призначення покарання за такий злочин, що є проявом диференціації кримінальної відповідальності та наданням саме більшого ступеня суспільної небезпеки організованим формам співучасті. Такий законодавчий підхід щодо посилення кримінальної відповідальності за злочини вчинені організованою групою осіб ні у кого не викликає сумнівів, можна констатувати, що дана форма співучасті сприймалася небезпечною серед інших і на кожному етапі розвитку цивілізації, що вочевидь вирізняє її особливою внутрішньою організацією, тривалістю злочинної діяльності, ретельному приховуванню підготовки та вчинення злочинів, наявністю організаторів чи керівників групи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гришаев П. И., Кригер Г. А. Соучастие по советскому уголовному праву : моногр. М. : Юрид. лит., 1959. 255 с.
2. Ткаченко В.В. Особливості кримінального правопорушення, вчиненого за попередньою змовою групою осіб. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 7. С. 341–345.
3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення 28.12.2022).
4. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. 4-те вид. переробл. і доповн. / Відп. ред. С.С Яценко. Київ : А.С.К. 2006. 848 с.
5. Постанови Пленуму Верховного Суду України в кримінальних справах : (офіц. текст) / В.В. Рожнова, А.С. Сизоненко, Л.Д. Удалова. К. : ПАЛИВОДА А.В., 20012. 456 с.